

The Sociological Explanation of Internet Addiction among Students of Tabriz University

Sajad Sadeghi

M.A. Student in Sociology,
University of Guilan, Guilan,
Iran.

sajadsadeghi2018@gmail.com

Hoda Hallaj-Zadeh

* Assistant Professor of
Sociology, University of
Guilan, Guilan, Iran.

h.hallajzadeh@guilan.ac.ir

Mohammad-Amin Kanani

Associate Professor of
Sociology, University of
Guilan, Guilan, Iran.

aminkanani@yahoo.com

Received: 2024/12/31

Accepted: 2025/05/30

DOI:

10.22034/jpcs.2025.1281251.1372

ABSTRACT

This study aims to identify the social factors influencing internet addiction among students of Tabriz University. The research employed a survey methodology, with a statistical population consisting of 15,729 students. A sample of 375 participants has been selected using Cochran's formula, with simple random sampling applied. Data collection has been carried out using both Yang's standardized questionnaire and a researcher-developed instrument. In order to assess the reliability and validity of the questionnaire, Cronbach's alpha was calculated for the internal consistency of each variable after a pre-test. For inferential statistical analysis, the study utilized F and T-tests, Pearson's correlation coefficient, and multivariate regression. The results of the multivariate regression analysis indicated that four variables—meeting social and psychological needs, leisure time, frequency of visits to unethical websites, and social irresponsibility—accounted for 64% of the variance in internet addiction. Beta coefficients analysis revealed that meeting social and psychological needs had the highest influence, with a coefficient of 0.185, followed by leisure time (0.136), frequency of visits to unethical websites (0.134), and social irresponsibility (−0.544), which had the lowest impact on internet addiction.

Keywords: Addiction, Internet, Tabriz University.

► **Citation (Vancouver):** Sadeghi S, Hallaj-Zadeh H, Kanani M A. The Sociological Explanation of Internet Addiction among Students of Tabriz University. *Police Cultural Studies*, 2025; 12(1): 87-97.

► **Citation (APA):** Sadeghi, S., Hallaj-Zadeh, H., Kanani, MA. (2025) The Sociological Explanation of Internet Addiction among Students of Tabriz University. *Police Cultural Studies*, 12(1), 87-97.

تبیین جامعه‌شناختی اعتیاد اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه تبریز

چکیده

هدف این پژوهش شناخت ابعاد اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه تبریز است که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه تبریز به تعداد ۱۵۷۲۹ نفر بود. حجم نمونه براساس فرمول کوکران به صورت تصادفی ساده، ۳۷۵ نفر انتخاب شد. داده‌ها به وسیله پرسشنامه‌های استاندارد شده یانگ و محقق ساخته جمع‌آوری گردید. جهت اطمینان از پایایی و روایی پرسشنامه، پس از انجام پیش‌آزمون، از طریق آلفای کرونباخ همبستگی درونی گویه‌های هریک از متغیرها محاسبه شد. در بخش آمار استنباطی، از آزمون مقایسه میانگین F و T و ضریب همبستگی R پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد که چهار متغیر، یعنی رفع نیازهای اجتماعی و روانی، مدت زمان اوقات فراغت، میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی و عدم مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مجموع ۰/۶۴ درصد از تغییرات مربوط به اعتیاد به مصرف اینترنت را تبیین کرده‌اند. مقایسه ضرایب بتا نشان می‌دهد که متغیر رفع نیازهای اجتماعی و روانی با ضریب بتای ۰/۱۸۵، متغیر مدت زمان اوقات فراغت با ضریب بتای ۰/۱۳۶، متغیر میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی با ضریب بتای ۰/۱۳۴ و متغیر عدم-مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ضریب بتای ۰/۵۴۴، به ترتیب بیشترین و کم‌ترین اهمیت را بر اعتیاد به مصرف اینترنت دارند.

کلیدواژه‌ها: اعتیاد، اینترنت، دانشگاه تبریز.

سجاد صادقی

دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه-شناسی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.
sajadsadeghi2018@gmail.com

هدا حلاج‌زاده

* استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.
h.hallajzadeh@guilan.ac.ir
 (نویسنده مسئول)

محمدامین کنعانی

دانشیار جامعه‌شناسی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.
aminkanani@yahoo.com

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۸۷-۹۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۰۹

شناسه دیجیتال (DOI):

10.22034/jpcs. 2025.1281251.1372

◀ **استناد (ونکوور):** صادقی س، حلاج‌زاده ه، کنعانی م ا. تبیین جامعه‌شناختی اعتیاد اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه تبریز. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۴۰۴؛ ۱۲(۱): ۸۷-۹۷.

◀ **استناد (APA):** صادقی، س، حلاج‌زاده، ه، کنعانی، م ا. (۱۴۰۴). تبیین جامعه‌شناختی اعتیاد اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه تبریز. *مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱۲(۱)، ۸۷-۹۷.

افراد برای دستیابی سریع به اطلاعات مورد نیاز خود در زمینه‌های شغلی و تخصصی‌شان به اینترنت مراجعه می‌کنند. این ابزار که به سرعت گسترش یافته و در تمامی عرصه‌های تعاملات انسانی حضور پیدا کرده‌است، در کوتاه‌ترین زمان ممکن متنوع‌ترین روش‌ها و اطلاعات دسته‌بندی شده و تا حدی معتبر را در اختیار کاربران قرار می‌دهد (سیدربیع و ایمانی، ۱۳۸۸: ۱۰).

اینترنت نیز همانند ابزارهای دیگر، کارکردها و کارکردهایی با خود به همراه دارد و قضاوت درباره آن، به نوع استفاده کاربران در این فضا بستگی دارد. استفاده از اینترنت امروز در بین نوجوانان و جوانان شیوع چشم‌گیری داشته است، به طوری که استفاده از رسانه‌های اجتماعی تبدیل به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی جوانان شده‌است. یکی از مسائلی که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی، از سوی سازمان بهداشت جهانی، مجریان قانون و سیاست‌گذاران اجتماعی به عنوان یکی از مشکلات موجود در جامعه، به ویژه در میان نوجوانان و جوانان مورد توجه قرار گرفته‌است، استفاده نادرست و بیش از حد اینترنت است. پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون اعتیاد اینترنتی، حکایت از آن دارد که اختلال اعتیاد اینترنتی نوعی اختلال روان‌شناختی اجتماعی است که از مشخصه‌های آن تحمل، علائم کناره‌گیری، اختلالات عاطفی و ازهم-گسیختگی روابط اجتماعی است (دادی‌پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۷۱).

با توجه به گسترش استفاده از اینترنت در جامعه، به ویژه قشر دانشجو و دانش‌آموز، لازم است اعتیاد به اینترنت به طور دقیق بررسی و عوامل و زمینه‌های شکل‌گیری و پیامدهای آن شناسایی شود. به همین منظور، پژوهش حاضر با تأکید بر نیازهای اجتماعی و محیطی دانشجویان سعی دارد تا به موضوع اعتیاد اینترنتی نگاه جامعه‌شناختی داشته باشد.

جهت درک بهتر موضوع، ابتدا به مطالعات مشابه رجوع می‌شود. مقصودی و تندولی (۱۳۹۴) معتقدند که بین اعتیاد اینترنتی و متغیرهای افسردگی، احساسی جان‌خواهی، بحران هویت، دل‌بستگی به خانواده، مشارکت در خانواده، کنترل والدین، انزوای اجتماعی و عدم پای‌بندی به ارزش‌های اخلاقی رابطه معنادار وجود دارد. همچنین، حاجی‌زاده‌میمندی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود به این نتایج رسیدند که بین عزت‌نفس، انزوای اجتماعی، رضایت از زندگی، سن، وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی و اعتیاد به اینترنت رابطه معنادار قابل مشاهده است. امرایی و همکاران (۱۳۹۷) به این نتایج رسیدند که دختران بیش از پسران به اینترنت وابسته هستند و مهم‌ترین عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، به ترتیب شامل ویژگی‌های شخصیتی، هوش هیجانی، ارضای نیازها، احساس تنهایی، سبک‌های مقابله‌ای، سبک‌های دل‌بستگی و کیفیت زندگی بوده‌اند. شریفی‌رهنمو و سراجی (۱۴۰۰) اظهار می‌دارند که بین مؤلفه‌های اعتیاد موبایلی با امنیت روانی و فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد. مطالعات پرلا^۱ و کاویلیا^۲ (۲۰۱۷) نشان داد که ارتباط معکوسی بین عزت نفس و نمره اعتیاد به اینترنت وجود دارد. نتایج پژوهش فومرو^۳ و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد که عوامل خطر که منسوب به عوامل شخصی همچون هویت فرد، عزت نفس و خودکارآمدی است، نسبت به عوامل محافظتی که عوامل اجتماعی محسوب می‌شوند، تأثیر بیشتری بر اعتیاد اینترنتی دارند. لین^۴ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه خود نشان دادند که تکانشگری زیاد، ناتوانی در استفاده کنترل‌شده از اینترنت، انتظار بیش از حد از به دست آوردن نتایج مثبت و دل‌خواه از اینترنت، داشتن علائم افسردگی، رفاه ذهنی پایین، فراوانی زیاد دعوت دیگران برای استفاده از اینترنت و بالابودن پشتیبانی اجتماعی مجازی، همه به عنوان متغیرهای مستقل اعتیاد به اینترنت پیش‌بینی شده بودند.

3- Fumero

4- Lin

1- Perrella

2- Caviglia

بزگلان^۱ (۲۰۱۸) در پژوهش خود با در نظر گرفتن متغیرهای عوامل اجتماعی-مردم‌شناختی، فعالیت‌های آزاد، کنترل خود و رضایت ادراک‌شده از زندگی در بین نوجوانان نشان دادند که افرادی بیشتر در معرض خطر ابتلا به اعتیاد اینترنتی هستند که نقش‌های منفعلی دارند و اکثراً در فضای بسته تلویزیون تماشا می‌کنند و بیش از هم‌سالان خود به بازی‌های ویدیویی می‌پردازند. همچنین، چت در رسانه‌های اجتماعی، نوجوانان را در معرض خطر بالای اعتیاد اینترنتی قرار می‌دهد. نوجوانان سطوح پایین‌تری از خودکنترلی را دارند و نوجوانانی در معرض اعتیاد به اینترنت هستند که کم‌ترین رضایت را در زندگی دارند. توبایشا^۲ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود به این نتایج رسیدند که اعتیاد به اینترنت با نحوه زندگی، زمان صرف‌شده روزانه در اینترنت، روابط خانوادگی، فعالیت بدنی و عادت به سیگار کشیدن ارتباط معناداری دارد. لو^۳ و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه خود نشان دادند که موقعیت خانواده و حمایت‌های اجتماعی به عنوان عوامل پیش‌بین و تعدیل‌کننده اعتیاد اینترنتی محسوب می‌شوند. وانگ^۴ (۲۰۲۳) در مطالعات خود نشان داد، ویژگی‌های ذاتی اینترنت (ماهیت مجازی، ارتباط چندسویه با موضوعات مختلف، ناشناس بودن و دامنه وسیع شبکه)، عوامل و ویژگی‌های شخصیتی (فقدان خودکنترلی و عدم ارتباط بین شناخت و رفتار)، نیازهای عاطفی و انگیزشی و عوامل محیطی اجتماعی (محیط آموزشی، عوامل خانوادگی از جمله الگوی فرزندپروری و فضای عاطفی خانواده و اقدامات دولت برای مدیریت شبکه‌های اجتماعی) همه از عواملی هستند که بر اعتیاد اینترنتی تأثیرگذارند. نتایج مطالعه کراسیلوا^۵ و چرنیک^۶ (۲۰۲۴) نشان داد که اعتیاد به اینترنت با تمایل کاربران برای غلبه بر احساس تنهایی، افسردگی، اختلالات اضطراب اجتماعی، گریز از اجتماع، امکان گسترش مرزهای ارتباطی و گنجانده شدن در گروه‌های مجازی اجتماعی مرتبط است.

ارزیابی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مسأله اعتیاد به اینترنت یک موضوع چندوجهی و حاصل تعامل بین فرد، خانواده و جامعه است. در بین پژوهش‌های انجام‌شده، چند وجه اشتراک ملاحظه می‌شود. در بعد روان‌شناسی اغلب پژوهش‌ها به احساس انزوای اجتماعی، ارضای نیازهای عاطفی، عزت نفس و خودکنترلی اشاره کرده‌اند. در بخش‌های دیگر، نتایج پژوهش‌ها به شرایط خانوادگی و کیفیت زندگی خانوادگی متمرکز شده‌اند و از سوی دیگر، در برخی از پژوهش‌ها به ماهیت و ویژگی‌های اینترنت پرداخته‌اند که در مواقعی به عنوان یک امتیاز برای کاربر محسوب می‌شود.

با توجه به این موضوع که اعتیاد اینترنتی یک رفتار انحرافی است، در پژوهش حاضر سعی شده است تا از نظریه‌های کنترل اجتماعی به عنوان چارچوب نظری استفاده شود. با ملاحظه جذابیت‌های جرم که در این‌جا منظور فضای اینترنت با ویژگی‌های ارتباطات سریع، ماهیت مجازی آن، ناشناس بودن، دامنه وسیع شبکه و... که به نوعی برای کاربر پاداش محسوب می‌شود، نظریه کنترل بیان می‌کند که مردم به این دلیل از قانون اطاعت می‌کنند که رفتارها و نظرات آنان از طریق نیروهای بیرونی و درونی کنترل می‌شود. نظریه پردازان کنترل اجتماعی برآن‌اند که رفتار افرادی که به فعالیت‌های مجرمانه می‌پردازند را از طریق وابستگی و تعهد به مردم، نهادها و فرآیندهای مرسوم کنترل می‌شود. اگر این تعهد و الزام از بین برود، آنان در زیر پا گذاشتن قانون آزاد خواهند بود. در این زمینه کچروی خاص شکست کنترل‌های اجتماعی و فردی است. برداشت نای از کنترل اجتماعی دربرگیرنده گرایش‌ها، الگوهای رفتاری و زمینه‌های اجتماعی است. همچنین، مفهوم اساسی نظریه کنترل پیوند افراد به جامعه است. به اعتقاد هیرشی، بین میزان پیوند با نظام اجتماعی با نظام اجتماعی و اعتقاد به مشروعیت قوانین جامعه، رابطه وجود دارد و این دو از یکدیگر جدایی‌ناپذیرند.

4- Wang
5- Krasilova
6- Chernykh

1- Bozoglan
2- Tubayesha
3- Lu

متغیرهای فاصله‌ای، اسمی و رتبه‌ای داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS انجام گرفت. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به این صورت بود که پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه، رمزگذاری آن صورت گرفت. رمزگذاری با توجه به جهت سؤالات (مثبت و منفی) انجام شده است. سپس، با توجه به رمزهای اختصاص‌یافته به هر متغیر و گزینه‌های مربوط به آن، داده‌ها تعریف و وارد نرم‌افزار شدند. پردازش داده‌ها با انجام دستورالعمل‌های تغییر و تبدیل و اجرای داده‌ها و ویرایش آن‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS انجام شد. بعد از این مرحله، داده‌ها استخراج و به‌وسیله محقق تجزیه و تحلیل شدند. در بخش آمار توصیفی، از جداول فراوانی و آماره‌هایی چون درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده گردید. در بخش آمار استنباطی، با توجه به سطح سنجش متغیرها از آزمون‌های مقایسه میانگین T ، F و ضریب همبستگی r پیرسون و همچنین رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

یافته‌ها

بر اساس نتایج توصیفی متغیرهای زمینه‌ای، از ۳۷۵ دانشجوی مورد مطالعه دانشگاه تبریز، ۱۹۶ نفر (۵۲/۳ درصد) مرد و ۱۷۹ نفر (۴۷/۷ درصد) زن هستند. مقطع تحصیلی ۳ نفر (۰/۸ درصد) از دانشجویان مورد مطالعه کاردانی، ۳۰۵ نفر (۸۱/۹ درصد) کارشناسی، ۶۲ نفر (۱۶/۵ درصد) کارشناسی ارشد و ۵ نفر (۱/۳ درصد) دکتری بود. از لحاظ وضعیت تأهل، ۳۳۷ نفر (۸۹/۹ درصد) از دانشجویان مورد مطالعه مجرد و ۳۸ نفر (۱۰/۰۱ درصد) متأهل بودند. وضعیت اسکان ۲۴۸ نفر (۶۶/۱ درصد) از دانشجویان مورد مطالعه بومی و وضعیت اسکان ۱۲۷ نفر (۳۳/۹ درصد) از دانشجویان غیر بومی (خوابگاه) بود. بیشترین تعداد دانشجویان ۲۰ و ۲۱ ساله و دامنه سنی دانشجویان مورد مطالعه ۱۷-۴۳ بود.

در بخش آمار استنباطی با استفاده از آزمون‌های آماری به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود. به دلیل این‌که متغیرهای این پژوهش فاصله‌ای بودند، برای سنجش رابطه

پیوندهای اجتماعی که شخص را با جامعه ارتباط می‌دهد دارای چهار عنصر دل‌بستگی، تعهد، مشغولیت و اعتقاد است. در این پژوهش سعی شده است با کاربری نظریه‌های کنترل و به‌ویژه نظریه کنترل هیرشی ابعاد اعتیاد اینترنتی در بین دانشجویان مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع میدانی و روش آن پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه تبریز در سال ۱۳۹۷ به تعداد ۱۵۷۲۹ نفر است. براساس فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۷۵ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعیین گردید. ابزار تحقیق در این پژوهش، پرسشنامه است که با طیف لیکرت مورد ارزیابی قرار گرفت. پرسشنامه نهایی استفاده‌شده در این پژوهش، ترکیبی از پرسشنامه‌های استاندارد و محقق‌ساخته است. برای سنجش متغیر وابسته تحقیق، یعنی «اعتیاد به مصرف اینترنتی» از پرسشنامه یانگ استفاده شده است.

در این پرسشنامه، هرچه نمره به‌دست‌آمده بیشتر باشد، اعتیاد به اینترنت شدیدتر است. جمع نمرات بین ۲۰ تا ۴۹ کاربر معمولی، نمرات بین ۵۰ تا ۷۹ دچار مشکل اعتیاد اینترنتی، نمرات بین ۸۰ تا ۱۰۰ دچار اعتیاد اینترنتی حاد است. جهت سنجش متغیرهای مستقل پژوهش از یک پرسشنامه ۳۵ سؤالی محقق‌ساخته استفاده شده است. متغیر رفع نیازهای اجتماعی و روانی ۱۲ سؤال، مسؤولیت‌پذیری ۹ سؤال، مدت زمان اوقات فراغت ۸ سؤال و بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی ۶ سؤال را به خود اختصاص داده‌اند. جهت حصول اطمینان از پایایی و روایی پرسشنامه، ابتدا این پرسشنامه در بین ۳۷ دانشجوی به‌صورت پیش‌آزمون انجام شد. سپس، از طریق آلفای کرونباخ همبستگی درونی گویه‌های هر یک از متغیرها محاسبه شد. ضرایب پایایی برای متغیر رفع نیازهای اجتماعی و روانی ۰/۸۵، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی ۰/۹۰، مدت زمان اوقات فراغت ۰/۶۵ و بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی ۰/۷۸ محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل آماری با عنایت به سطوح سنجش

بین آن‌ها از آزمون ضریب همبستگی r پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده به شرح زیر است:

پاسخ به سؤال شماره ۱: آیا بین رفع نیازهای اجتماعی و روانی دانشجویان و اعتیاد به مصرف اینترنت رابطه‌ای وجود دارد؟

در جدول شماره (۱) نشان داده شده است که بین رفع نیازهای اجتماعی و روانی دانشجویان و اعتیاد به مصرف

اینترنت با ضریب همبستگی $0/588$ و سطح معنی‌داری $0/000$ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد. یعنی، با بالا رفتن میزان نیازهای اجتماعی و روانی در بین دانشجویان، اعتیاد به مصرف اینترنت در بین آن‌ها نیز افزایش پیدا می‌کند و برعکس. شدت این رابطه نسبتاً قوی است.

جدول ۱- ضریب همبستگی پیرسون بین رفع نیازهای اجتماعی و روانی و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل	متغیر وابسته
اعتیاد به مصرف اینترنت	رفع نیازهای اجتماعی و روانی
	شدت همبستگی
	$0/588$
	سطح معنی‌داری
	$0/000$
	تعداد پاسخ‌گویان
	375

پاسخ به سؤال شماره ۲: آیا بین مدت زمان اوقات فراغت دانشجویان و اعتیاد به مصرف اینترنت رابطه‌ای وجود دارد؟

جدول شماره (۲) نشان می‌دهد که بین مدت زمان اوقات فراغت دانشجویان و اعتیاد به مصرف اینترنت با

ضریب همبستگی $0/475$ و سطح معنی‌داری $0/000$ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد؛ به این معنا که با بالا رفتن و طولانی‌تر شدن مدت زمان اوقات فراغت در بین دانشجویان، اعتیاد به مصرف اینترنت در بین آن‌ها افزایش پیدا می‌کند و برعکس، شدت این رابطه متوسط است.

جدول ۲- ضریب همبستگی پیرسون بین مدت زمان اوقات فراغت و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان

متغیر مستقل	متغیر وابسته
اعتیاد به مصرف اینترنت	مدت زمان اوقات فراغت دانشجویان
	شدت همبستگی
	$0/475$
	سطح معنی‌داری
	$0/000$
	تعداد پاسخ‌گویان
	375

پاسخ به سؤال شماره ۳: آیا بین میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی و اعتیاد به مصرف اینترنت رابطه‌ای وجود دارد؟

جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که بین میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان با ضریب همبستگی $0/498$ و سطح معنی‌داری $0/000$ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد، یعنی با بالا رفتن میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی در بین

دانشجویان، اعتیاد به مصرف اینترنت در بین آن‌ها نیز افزایش پیدا می‌کند و برعکس با پایین آمدن میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی در بین دانشجویان، اعتیاد به مصرف اینترنت در بین آن‌ها نیز کاهش پیدا می‌کند و شدت این رابطه متوسط است.

جدول ۳- ضریب همبستگی پیرسون بین میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان

متغیر وابسته	متغیر مستقل
اعتیاد به مصرف اینترنت	میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی
	شدت همبستگی
	۰/۴۹۸
	سطح معنی‌داری
	۰/۰۰۰
	تعداد پاسخ‌گویان
	۳۷۵

مأخذ: نتایج پژوهش

پاسخ به سؤال شماره ۴: آیا بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و اعتیاد به مصرف اینترنت رابطه‌ای وجود دارد؟

جدول شماره ۴ (۴) نشان می‌دهد که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان با ضریب همبستگی ۰/۷۴۵ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ رابطه می‌کند. شدت این رابطه قوی است.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و اعتیاد به مصرف اینترنت در بین دانشجویان

متغیر وابسته	متغیر مستقل
اعتیاد به مصرف اینترنت	مسئولیت‌پذیری اجتماعی
	شدت همبستگی
	۰/۷۴۵
	سطح معنی‌داری
	۰/۰۰۰
	تعداد پاسخ‌گویان
	۳۷۵

سایت‌های غیر اخلاقی با ضریب بتای (۰/۱۳۴) از بیشترین به کم‌ترین تأثیر را بر تبیین عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به مصرف اینترنت را دارا هستند.

برای تعیین سهم تأثیرگذاری نسبی متغیرهای مستقل بر روی اعتیاد به مصرف اینترنت از تحلیل رگرسیونی چندگانه و روش گام‌به‌گام استفاده شده است. در تحلیل رگرسیونی چهار متغیر (شامل: رفع نیازهای اجتماعی و روانی، مدت زمان اوقات فراغت، میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی)، در مدل رگرسیونی قرار گرفتند که با توجه به نتایج مندرج در جدول شماره (۵)، در مجموع ۰/۶۴۲ درصد از تغییرات مربوط به اعتیاد به مصرف اینترنت را تبیین می‌کنند و مابقی واریانس تبیین نشده متأثر از متغیرهای دیگری است که در مدل تحقیق آورده نشده‌اند. با مقایسه ضرایب بتا ملاحظه گردید که در میان این چهار متغیر، اهمیت نسبی متغیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ضریب بتای (۰/۵۴۴)، متغیر رفع نیازهای اجتماعی روانی با ضریب بتای (۰/۱۸۵)، متغیر مدت‌زمان اوقات فراغت با ضریب بتای (۰/۱۳۶) و میزان بازدید از

جدول ۵- ضرایب بتای متغیرهای مربوط به مدل رگرسیونی اعتیاد به مصرف اینترنت

منبع تغییرات	Beta	B	P	T	(VIF)
عرض از مبدأ		۰/۹۷	۰/۷۰		
مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۵۴۴	۱/۰۵	۰/۰۰	۰/۶۷	۱/۷۶
رفع نیازهای اجتماعی-روانی	۰/۱۸۵	۰/۲۷	۰/۰۰	۰/۴۹	۲/۰۲
مدت زمان اوقات فراغت	۰/۱۳۶	۰/۴۳	۰/۰۰	۰/۷۴	۱/۳۵
میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی	۰/۱۳۴	۰/۴۳	۰/۰۰	۰/۵۸	۱/۷۲

بحث و نتیجه‌گیری

اینترنت به خودی خود، ابزاری بی‌طرف و خنثی است. اما، چگونگی استفاده از آن، تعیین‌کننده مضر بودن یا مفید بودن آن است. درواقع، شبکه جهانی اینترنت یک شبکه اطلاع-رسانی سریع با منابع بی‌شمار است که استفاده نادرست و بیش از حد از آن در بین برخی از افراد و غرق شدن در دنیای رایانه و جداسازی از دنیای واقعی، فواید اینترنت را به آسیب تبدیل می‌کند. بنابراین، استفاده نادرست از این ابزار در میان کاربران، آن را به یک اعتیاد نوین که محصول عصر ارتباطات و انقلاب رایانه‌ای است، تبدیل کرده است. مطابق با نظریه کنترل نای، مهم‌ترین عامل در تقویت پیوندهای اجتماعی خانواده است. خانواده‌هایی که در ارضای نیازهای نوجوانان موفق‌ترند، بیشتر می‌توانند فرزندان خود را با جامعه هم‌نوا کنند و هرچقدر ارضای نیازهای افراد بیشتر باشد، میزان دل‌بستگی آن‌ها نیز بیشتر خواهد بود. از سوی دیگر، عامل وابستگی عاطفی فرزندان به والدین بر کیفیت نظارت غیرمستقیم والدین نیز تأثیرگذار است. به اعتقاد نای، اگر والدین رفتارهای بزه‌کارانه را تأیید نکنند، احتمال آن‌که فرزندان مرتکب آن رفتارها شوند، کاهش می‌یابد که این اجتناب، بر وابستگی عاطفی فرزندان به والدین استوار است. بر این اساس، هر مقدار که وابستگی عاطفی بیشتر باشد، احتمال بزه‌کاری کم‌تر است. همچنین، هیرشی نیز در نظریه پیوندهای اجتماعی معتقد است که پذیرش هنجارهای اجتماعی و گسترش آگاهانه اجتماعی، مبتنی بر وابستگی و همچنین تحت مراقبت قرارگرفتن از سوی انسان‌های دیگر است و در این مورد، والدین، دوستان

و مدرسه را در حکم نهادهای اجتماعی مهمی در نظر می‌گیرند که از طریق آن‌ها شخص باید پیوندهایش را حفظ کند. در پژوهش حاضر، بین رفع نیازهای روانی و اجتماعی و اعتیاد به اینترنت رابطه وجود دارد. در پژوهش حاضر، بین رفع نیازهای اجتماعی روانی دانشجویان و اعتیاد به اینترنت با ضریب همبستگی ۰/۵۸۸ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود داشت. همچنین، در مدل رگرسیونی اعتیاد به اینترنت مقدار ضریب بتا ۰/۱۸۵ شد.

درواقع، با بالا رفتن و شدت گرفتن نیازهای اجتماعی-روانی میزان تمایل و شدت استفاده از اینترنت در بین دانشجویان بیشتر می‌شود. با توجه به بحث انجام‌شده در مورد نقش خانواده در برآوردن نیازهای افراد و احساس دل‌بستگی بین آن‌ها، هر اندازه که فرد به نزدیکان، خانواده و دوستان خود علاقه و دل‌بستگی بیشتری نشان دهد، دارای روابط اجتماعی مستحکم‌تری خواهد بود. بنابراین، عامل دل‌بستگی به خانواده و دوستان به‌عنوان یک مانع برای استفاده بیش از حد از اینترنت عمل می‌کند. زیرا، هرچه این روابط واقعی‌تر باشند، فرد بیشتر احساس می‌کند که نیازهای اجتماعی و روانی وی برطرف شده است و به نظر می‌رسد که دانشجویان بیشتر به سمت استفاده اعتیادگونه از اینترنت می‌روند که به‌نوعی در خانواده نتوانسته‌اند این نیازها را تأمین کنند و با توجه به ویژگی‌ها و جذابیت‌های اینترنت بخشی از نیازهای اجتماعی و روانی خود را خارج از محیط خانواده و فضای تعاملی غیر واقعی تأمین می‌کنند

و این موضوع برای این افراد یک چرخه پاداش را ایجاد می‌کند.

همانطور که نای توضیح می‌دهد، کنترل درونی، از طریق جامعه‌پذیری کودک و ایجاد وجدان، یعنی درونی کردن ارزش‌ها و هنجارها اتفاق می‌افتد. بر این اساس، کنترل درونی به‌عنوان یک عامل در پیشگیری از رفتارهای بزه‌کارانه در نظر گرفته می‌شود. در این پژوهش، بازدید اعتیادگونه از سایت‌های غیر اخلاقی به‌عنوان رفتار بزه‌کارانه در نظر گرفته شده است. از سویی نیز هیرشی معتقد است، افرادی که در اعتقاد اخلاقی مشترکی سهیم‌اند، بیشتر به ارزش‌های مشترک وفادار هستند. اگر این اعتقادات از بین برود یا تضعیف شود، احتمال بیشتری وجود دارد که افراد در فعالیت‌های غیر قانونی ضد اجتماعی مشارکت کنند. باور و اعتقاد به معنای وفاداری و میزان اعتباری است که فرد به ارزش‌ها و اصول اخلاقی دارد.

از نظر هیرشی، کسانی که تقید زیادی به هم‌نوایی با ارزش‌های عام جامعه دارند، عمدتاً در پیروی از ارزش‌های خرده‌فرهنگ بزه‌کاری مرددند، در نتیجه انحراف در بین آن‌ها کم‌تر از جوانانی است که تقید چندانی به هم‌نوایی با ارزش‌های مقبول جامعه ندارند. در راستای اعتیاد به بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی، باورها و اعتقادات و پای‌بندی فرد به ارزش‌ها و هنجارها می‌تواند به‌عنوان یک مانع و یک کنترل‌کننده درونی بر رفتار فرد تأثیر بگذارد. بر این اساس، هر چه فرد متعهد و معتقد به اصول اخلاقی باشد، کم‌تر به سمت رفتارهای انحرافی و خلاف اخلاق گرایش خواهد داشت. در مورد پژوهش حاضر اگر بازدید و فعالیت در سایت‌های غیر اخلاقی به‌عنوان یک رفتار انحرافی در نظر گرفته شود، اعتقاد به باورها و همین‌طور ارزش‌های اخلاقی به‌صورت یک عامل بازدارنده عمل خواهد کرد.

در این پژوهش، بین میزان بازدید از سایت‌های غیر اخلاقی دانشجویان و اعتیاد به مصرف اینترنت با ضریب همبستگی ۰/۴۹۸ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد. همچنین، در مدل رگرسیون اعتیاد به اینترنت ضریب بتا ۰/۱۳۴ شده است. به این معنا که هر چقدر علاقه و تمایل به استفاده از سایت‌های غیر اخلاقی

بیشتر شود، میزان استفاده از اینترنت و گذران وقت در فضای اینترنتی بیشتر خواهد شد.

از نظر هیرشی، درگیری و مشغولیت یا مشارکت مداوم در فعالیت‌های مرسوم، زمان کمی را برای فعالیت‌های غیر قانونی باقی می‌گذارد. درحقیقت، میزان مشغول‌بودن به فعالیت‌های گوناگون است که باعث می‌شود فرد برای کار غیر اخلاقی، وقت نداشته باشد. شخصی که مشغول است، مثلاً به کار، سرگرمی یا زندگی خانوادگی، فرصت کم‌تری دارد که در اعمال انحرافی مشارکت جوید. کسانی که مشارکت مداوم در فعالیت‌های زندگی، کار، امور خانوادگی و غیره ندارند و بیکارند، فرصت بیشتری برای رفتارهای انحرافی دارند.

در این پژوهش مدت‌زمان اوقات فراغت در راستای مشغولیت و درگیری در نظر گرفته شده است. هر چقدر فرد بیشتر در فعالیت‌های واقعی زندگی، درگیری و مشغولیت داشته باشد و برنامه‌هایی برای پرکردن اوقات فراغت خود داشته باشد و به‌نوعی زمان خود را صرف امور واقعی کند، وقت اضافه کم‌تری برای حضور در اینترنت خواهد داشت و درواقع همه وقت و انرژی فرد صرف فعالیت‌های مربوط به زندگی روزمره می‌شود و این خود موجب تقویت تعهد فرد می‌شود.

در پژوهش حاضر، بین مدت‌زمان اوقات فراغت و استفاده اعتیادگونه از اینترنت با ضریب همبستگی ۰/۴۷۵ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ رابطه معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد. درواقع، هر چقدر اوقات فراغت و زمان آزاد فرد بیشتر باشد، میزان وابستگی و استفاده بیش از حد از اینترنت نیز بیشتر خواهد بود. همچنین، در مدل رگرسیون اعتیاد به اینترنت ضریب بتا ۰/۱۳۶ است.

براساس نظریه هیرشی، بزه‌کاری زمانی اتفاق می‌افتد که قیود فرد نسبت به اجتماع ضعیف شود یا به‌کلی از بین برود. به‌عبارتی، انحرافات وقتی اتفاق می‌افتد که فرد نسبت به قید و بندهای اجتماعی کم‌اعتنا یا اصلاً بی‌اعتنا باشد. از دیگر عوامل پیوند اجتماعی از نظر هیرشی، تعهد یا دینی است که مردم نسبت به جامعه دارند. به این معنا که فرد خود را به قیود اجتماعی متعهد می‌داند و از قبول مخاطرات

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند که از دانشجویان دانشگاه تبریز و سایر کسانی که در انجام این پژوهش کمک کردند، تشکر و قدردانی نمایند و برای آینده این عزیزان موفقیت و سربلندی آرزو کنند.

منابع

۱. امرایی، کوروش، عزیزی، محمدپارسا، ساکی، کوروش. (۱۳۹۷). مرور نظامدار عوامل روانی و اجتماعی مؤثر بر استفاده اعتیادآمیز از اینترنت. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات/امنیت*، ۵۵، ۲۱۵-۲۴۱.
<https://www.magiran.com/volume/142173>
۲. مقصودی، سوده، تندولی، سمیرا. (۱۳۹۴). اعتیاد اینترنتی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانش آموزان دختر دبیرستان‌های شهر کرمان. *فصلنامه علمی راهبرد اجتماعی فرهنگی*، (۱)، ۴، ۱۸۵-۲۱۱.
<https://www.sid.ir/paper/243664/fa>
۳. حاجی زاده میمنده، مسعود، وکیلی قاسم آباد، سمیه، میرمنگره، اکرم. (۱۳۹۵). بررسی رابطه ی عوامل روانی- اجتماعی اعتیاد به اینترنت (مطالعه موردی: دانشجویان دختر دانشگاه یزد). *زن در فرهنگ و هنر*، (۴)، ۴۷۳-۴۹۲.
https://jwica.ut.ac.ir/article_61790.html
۴. حامدینیا، مهرداد، بابایی، محمد مهدی، خالق خواه، علی. (۱۴۰۱). رابطه بین سبک دلبستگی و ویژگیهای شخصیتی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان. *نشریه مطالعات فرهنگی پلیس*، (۲)، ۹، ۱-۸.
http://hamedan.jrl.police.ir/article_99222.htm
۵. دادی پور، سکینه، زارع، فاطمه، عبدالرضایی زرنیدی، فائزه، قنبرنژاد، امین، حسن زاده، رمضان، صفری مرادآبادی، علی. (۱۳۹۳). بررسی اعتیاد به اینترنت و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان. *تحقیقات نظام سلامت*، ۳، ۲۶۹-۲۷۹.
https://hsr.mui.ac.ir/browse.php?a_id=724&sid=1&slc_lang=fa

پرهیز می‌کند. بر این اساس، هر چقدر فرد احساس تعهد و مسئولیت بیشتری نسبت به خانواده و اطرافیان داشته باشد و بیشتر وقت و انرژی خود را صرف دستیابی به اهداف، تحصیلات و کسب منزلت کند و درواقع به فعالیت‌های متداول زندگی روزمره بیشتر متعهد باشد، دلایل بیشتری برای هم‌نوایی با جامعه دارد. زیرا، تمایل بیشتری به حفاظت از دستاوردها و موقعیت‌های به‌دست‌آمده خود دارد. بنابراین، در این حالت احتمال ارتکاب رفتار انحرافی نیز کم‌تر خواهد بود. زیرا، هر نوع رفتار انحرافی به‌منزله تهدید برای دستاوردهای فرد محسوب می‌شود. براین اساس، احساس مسئولیت فرد به‌عنوان مانعی برای رفتارهای انحرافی درنظر گرفته می‌شود. در این پژوهش، به‌عهده‌نداشتن مسئولیت به‌عنوان یک عامل محرک جهت استفاده بیشتر و گذران وقت بیشتر در فضای اینترنتی درنظر گرفته شده‌است. درواقع، نداشتن مسئولیت و بی‌هدفی باعث می‌شود که فرد زمان‌های آزاد بیشتری در اختیار داشته باشد و بی‌هدف و بدون قید و بند وقت خود را در فضای اینترنت سپری کند و هر چه فرد تعهد کم‌تری نسبت به دیگران داشته باشد، گرایش و رفتار انحرافی او ازجمله رفتار اعتیادی به اینترنت بیشتر می‌شود.

یکی دیگر از نتایج پژوهش حاضر این بود که بین عدم مسئولیت‌پذیری اجتماعی و اعتیاد به اینترنت دانشجویان با ضریب همبستگی ۰/۷۴۵ و سطح معنی داری ۰/۰۰۰ رابطه معنی‌دار و مستقیم وجود دارد. به این معنا که هرچقدر تعهدات و مسئولیت‌های فرد کم‌تر باشد، میزان وابستگی به اعتیاد بیشتر خواهد بود. همچنین، در مدل رگرسیون اعتیاد به اینترنت ضریب بتا ۰/۵۴۴ است.

بر اساس نتایج این پژوهش، از آنجایی که اعتیاد به اینترنت برای فرد مشکلاتی به‌وجود می‌آورد، ازجمله تغییر سبک زندگی، اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی، کاهش روابط اجتماعی و بروز مشکلات خانوادگی و مالی، پدیده اعتیاد به اینترنت، توجه بیشتری لازم دارد.

- (2018). Prevalence of internet addiction and its risk and protective factors in a representation sample of senior high school students in Taiwan. *Journal of Adolescence*, 62, 38-46.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
15. Lu, Xiaman., Zhang, Mengnan., Zhang, Jingqiu. (2022). The relationship between social support and internet addiction among Chinese college freshmen: A mediated moderation model. *Frontiers in Psychology*, 13. 1-12.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1031566>.
 16. Perrella, Raffaella., Caviglia, Giorgio. (2017). Internet addiction, self-esteem and relational patterns in adolescents. *clinical Neuropsychiatry*, 14(1), 16-25.
<https://www.researchgate.net>
 17. Tubayesha, Hassan., Alam, Mohammad Morshad., Wahab, Abrar., Hawlader, Mohammad Delwer. (2020). Prevalence and associated factors of internet addiction among young adults in Bangladesh. *Journal of the Egypt public Health Association*, 95(3), 1-23.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32813097/>
 18. Wang, Yibing.(2023). Analysis on the causes of internet addiction among Chinese college students. *Journal of Education Humanities and Social sciences*, 8, 2514-2519. <https://www.researchgate.net>
 ۶. ربیعی، علی، محمدزاده، فرشته. (۱۳۹۲). آسیب شناسی فضای مجازی: بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان. *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۲(۱)، ۴۳-۶۰.
https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_123224.html
 ۷. سید ربیع، فرید، ایمانی، علی. (۱۳۸۸). بررسی اعتیاد به بازدید از سایت های غیرمجاز اینترنتی در بین کاربران. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
<https://library.um.ac.ir>
 ۸. شریفی رهنمو، سعید، سراجی، فرهاد. (۱۴۰۰). تحلیل کانونی رابطه اعتیاد موبایلی با میزان امنیت روانی و فرهنگی جوانان. *نشریه مطالعات فرهنگی پلیس*، ۱(۳)، ۳۳-۲۱.
http://hamedan.jrl.police.ir/article_97395.html
 ۹. علی وردی‌نیا، اکبر، فؤمی، امین. (۱۳۹۳). تعمیم پذیری جنسیتی نظریه پیوند اجتماعی در تبیین رفتارهای انحرافی دانشجویان دختر. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۳(۱)، ۱۶۵-۱۹۱.
https://jisr.ut.ac.ir/article_52468.html
 10. Akar, Filiz. (2015). Purposes, Causes and Consequences of Excessive Internet Use among Turkish Adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 35-56. <https://www.researchgate.net>
 11. Bozoglan, Bahadır. (2018). IF Weinheim Institute, Germany, Psychological, Social, and Cultural Aspects of Internet Addiction. *The United States of America by, IGI Global*, 12, 5225-3477.
<https://www.researchgate.net>
 12. Fumero, Ascension., Marrero, Rosario. J., Voltes, Dolares., Penate, Wenceslao. (2018). Personal and social factors involved in internet addiction among adolescents: A meta-analysis. *computers in human Behavior*, 86, 387-400.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S07475632183032310>
 13. Krasilova, Yuliia. M., Chernykh. (2024). Sociopsychological factors and trends in information addiction development among youth in contemporary times. *RICA*, 8(13), 1-8.
<https://doi.org/10.18226/25253824.v8.n13.05>
 14. Lin, Min-Pei., Wu, Jo Yung-Wei., Jianing, You., Hu, Wei-Hsuan., Yen, Cheng-Fang.